

ВИСНОВОК

щодо проекту Закону про внесення змін до статті 281 Цивільного кодексу України щодо збереження генофонду Українського народу (реєстр. № 10450 від 30 січня 2024 року)

За дорученням Голови Верховної Ради України від 30 січня 2024 року Комітет з питань правової політики розглянув на своєму засіданні 05 лютого 2024 року (протокол № 154) проект Закону про внесення змін до статті 281 Цивільного кодексу України щодо збереження генофонду Українського народу (реєстр. № 10450 від 30 січня 2024 року), поданий народними депутатами України Дмитрієвою О.О. та Радущим М.Б. (далі – Законопроект).

Згідно з пояснювальною запискою Законопроект розроблений з метою збереження генофонду Українського народу та усунення прогалини цивільному законодавстві.

Так, на виконання зазначеної мети Законопроектом пропонується доповнити статтю 281 Цивільного кодексу України новою частиною, яка передбачатиме, що фізична особа, репродуктивні клітини якої зберігаються відповідно до законодавства, має право розпорядитися ними на випадок своєї смерті. При цьому розпорядження, а також застосування допоміжних репродуктивних технологій із використанням відповідних репродуктивних клітин здійснюється згідно з порядком та умовами, встановленими законодавством. Також пропонується установити, що волевиявлення особи вчинені та посвідчені нотаріально до введення в дію цього Закону щодо власних репродуктивних клітин, є підставою для застосування допоміжних репродуктивних технологій із використанням цих репродуктивних клітин.

На думку суб'єктів права законодавчої ініціативи, реалізація Законопроекту дозволить усунути прогалину у законодавстві щодо забезпечення втілення конституційних приписів стосовно збереження генофонду Українського народу, що є особливо нагальним в умовах триваючої російської агресії та необхідності відновлення нації. Зокрема, кожен Захисник чи Захисниця України, чії репродуктивні клітини зберігаються відповідно до законодавства, отримують право розпорядитися ними у разі своєї смерті. Зазначений Законопроект системно пов'язаний із проектом Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження генофонду Українського народу (реєстр. № 10448 від 30 січня 2024 року), поданий народними депутатами України Дмитрієвою О.О. та іншими.

Розглядаючи Законопроект, Комітет з питань правової політики виходить з такого.

Положеннями Конституції України передбачено, що права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод, засади регулювання охорони здоров'я, демографічних процесів визначаються виключно законами України (пункти 1, 6, 10 частини першої статті 92).

Прийняття законів належить до повноважень Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади в Україні (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85 Конституції України).

Відповідно до статті 8 Європейської конвенції з прав людини та статті 32 Конституції України, ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя.

Згідно зі статтею 290 Цивільного кодексу України повнолітня дієздатна фізична особа має право бути донором крові, її компонентів, а також органів та інших анатомічних матеріалів та репродуктивних клітин. Донорство крові, її компонентів, органів та інших анатомічних матеріалів, репродуктивних клітин здійснюється відповідно до закону. Фізична особа може дати письмову згоду на донорство її органів та інших анатомічних матеріалів на випадок своєї смерті або заборонити його.

Статтею 122 Сімейного кодексу України визначено, що дитина, яка зачата і (або) народжена у шлюбі, походить від подружжя. Походження дитини від подружжя визначається на підставі Свідоцтва про шлюб та документа закладу охорони здоров'я про народження дружиною дитини. Дитина, яка народжена до спливу десяти місяців після припинення шлюбу або визнання його недійсним, походить від подружжя.

У першу чергу право на спадкування за законом мають діти спадкодавця, у тому числі зачаті за життя спадкодавця та народжені після його смерті, той з подружжя, який його пережив, та батьки (стаття 1261 Цивільного кодексу України).

Європейський суд з прав людини неодноразово звертав увагу на необхідності дотримання статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного та сімейного життя), зокрема у справах "S. Н та інші проти Австрії", "Маркс проти Бельгії", "Тисьонц проти Польщі", "X, Y, Z проти Сполученого королівства".

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України (далі - Управління), розглянувши Законопроект, висловило до нього деякі зауваження. Зокрема, на думку Управління, зміст права розпорядження репродуктивними клітинами у разі загибелі особи, якій вони належать, або оголошення її безвісно відсутньою чи померлою, та механізм його застосування у Законопроекті є невизначеними, що може призвести до нерозуміння того, у формі якого акту це розпорядження може бути реалізоване (згода, довіреність, заповіт тощо чи можливі всі випадки одностороннього волевиявлення вищевказаної особи), а також кому таке розпорядження може бути адресоване – другому з подружжя загиблої, безвісно відсутньої, оголошеної померлою особи,

іншому члену сім'ї, сторонній фізичній особі чи взагалі іншому учаснику цивільних відносин тощо. Також Управління вважає, що в Законопроекті залишаються неврегульованими права та обов'язки тих осіб, кому буде адресоване вказане розпорядження, тому таке питання доцільніше врегулювати безпосередньо у законі, а не у законодавстві.

З метою вдосконалення положень Законопроекту члени Комітету вважають за доцільне викласти його в такій редакції:

«ЗАКОН УКРАЇНИ

Про внесення змін до статті 281 Цивільного кодексу України щодо збереження генофонду Українського народу

Верховна Рада України постановляє:

I. Статтю 281 Цивільного кодексу України (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., №№ 40-44, ст. 356) доповнити частиною восьмою такого змісту:

«8. Фізична особа, репродуктивні клітини якої зберігаються відповідно до законодавства, на випадок своєї смерті або оголошення судом її померлою має право скласти заповіт щодо власних репродуктивних клітин. Заповіт складається в формі та порядку, визначеному цим Кодексом.

Розпорядження репродуктивними клітинами такої фізичної особи, а також застосування допоміжних репродуктивних технологій із використанням таких репродуктивних клітин здійснюється відповідно до заповіту згідно з порядком та умовами, встановленими законодавством».

II. Прикінцеві та перехідні положення

1. Цей Закон набирає чинності одночасно з набранням чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення права військовослужбовців та інших осіб на біологічне батьківство (материнство)», але не раніше дня опублікування цього Закону, крім пункту 4 цього розділу, який набирає чинності з дня, наступного за днем опублікування цього Закону.

2. Установити, що волевиявлення фізичної особи щодо розпорядження її репродуктивними клітинами, які зберігаються відповідно до законодавства, на випадок її смерті або оголошення її померлою, оформлене до набрання чинності цим Законом нотаріально посвідченим документом або документом, на якому справжність її підпису засвідчено відповідно до Закону України «Про нотаріат», є підставою для застосування допоміжних репродуктивних технологій із використанням таких клітин.

3. Установити, що волевиявлення фізичної особи щодо розпорядження її репродуктивними клітинами, які зберігаються відповідно до законодавства, на випадок її смерті або оголошення її померлою, оформлене до набрання чинності цим Законом документом, який не є нотаріально посвідченим та на якому

справжність її підпису не засвідчено відповідно до Закону України «Про нотаріат», є підставою для застосування допоміжних репродуктивних технологій із використанням таких репродуктивних клітин за сукупності таких умов:

справжність підпису відповідної особи на такому документі засвідчено керівником юридичної особи, яка надає послугу зберігання відповідних клітин;

протягом шести місяців після смерті фізичної особи або оголошення її померлою до юридичної особи, яка надає послугу зберігання відповідних клітин, не надійшли документи, що свідчать про наявність спору про право використання таких клітин.

Якщо до юридичної особи, яка надає послугу зберігання репродуктивних клітин фізичної особи, протягом шести місяців після її смерті або оголошення її померлою надійшли документи, що свідчать про наявність спору про право використання таких клітин, застосування допоміжних репродуктивних технологій із використанням таких клітин здійснюється на підставі відповідного рішення суду.

4. Кабінету Міністрів України протягом трьох місяців з дня, наступного за днем опублікування цього Закону:

- 1) прийняти нормативно-правові акти, необхідні для реалізації цього Закону та привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;
- 2) забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом та прийняття ними нормативно-правових актів, необхідних для реалізації цього Закону».

Обговоривши Законопроект, відповідно до статей 93, 101, 111, 114 Регламенту Верховної Ради України, Комітет з питань правової політики вирішив:

1. Рекомендувати Верховній Раді України:

1) включити до порядку денного одинадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання проект Закону про внесення змін до статті 281 Цивільного кодексу України щодо збереження генофонду Українського народу (реєстр. № 10450 від 30 січня 2024 року), поданий народними депутатами України Дмитрієвою О.О. та Радуцьким М.Б.;

2) визначити законопроект за реєстр. № 10450 невідкладним та скоротити строки внесення альтернативних законопроектів до початку його розгляду;

3) за результатами розгляду в першому читанні законопроект реєстр. № 10450 прийняти за основу і в цілому в редакції, запропонованій Комітетом, а також у разі прийняття законопроекту як закону доручити Комітету разом з Головним юридичним управлінням Апарату Верховної Ради України здійснити редакційне та техніко-юридичне доопрацювання його тексту.

2. Доповідачем від Комітету з цього питання під час розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради України визначити заступника Голови Комітету, голову підкомітету з цивільного та адміністративного законодавства Калаура І.Р.

Голова Комітету

Д.В. МАСЛОВ

